

الکساندر کخیانیدزه^۲

ایالات متحده آمریکا، اتحادیه اروپا و فدراسیون روسیه می‌بایست به‌طور جامع در مورد استراتژی‌های خود در تمامی منطقه قفقاز توافق نمایند. تمرکز اصلی چنین توافق‌هایی، توسعه دموکراسی‌های ملی در قفقاز و همگرایی آنها در جهت ساختارهای اروپایی خواهد بود. فقط پس از آن، بین طرفهای درگیر در بحران در مورد قواعد سیاسی حل بحران در آبخازیا مذاکرات مفید خواهد بود و این گفتگوها بر مبنای راه حلی زیر نظر سازمان ملل و سازمان امنیت و همکاری اروپا پیشرفت خواهد داشت. مقاله زیر ابعاد مختلف بحران گرجستان - آبخاز و وسعت تأثیرات قاچاق بر این بحران را مورد بررسی قرار می‌دهد.

سه سال پس از پایان جنگ در آبخازیا تصمیم متخذه توسط شورای رهبران جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (CIS) در مورد «اقدامات جهت رفع بحران در آبخازیا، گرجستان»^۳ (۱۹ ژانویه ۱۹۹۶) اعلام می‌دارد:

الف) ابرام بر این که آبخازیا یک بخش مکمل و متمم گرجستان، عضو جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع، است و بدون همانگی با دولت گرجستان حق داشتن روابط اقتصادی، مالی، حمل‌ونقل یا دیگر عملیات با حاکمیت‌های همسایه آبخاز را داران نیست.

ب) گرجستان به عنوان عضو جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع نه

1. Organized Crime and Smuggling Through Abkhazia and Its Impact on Georgian - Abkhaz Conflict Resolution

۲. (Alexandre Kukhianidze) محقق مرکز مطالعات بین‌المللی جرم‌شناسی دانشگاه آمریکایی (American University's Transnational Crime and Coorruption Center, Georgia Office)

دفتر گرجستان می‌باشد. این مقاله توسط آقای قاسم ملکی از زبان انگلیسی به فارسی ترجمه شده است.

3. Measures for Settlement of the Conflict in Abkhazia, Georgia)

عملکرد نمایندگان حاکمیت‌های همسایهٔ آبخازیا و نه عملکرد اشخاص با ظرفیت نمایندگی رسمی آن حاکمیت‌ها را اجازه نمی‌دهد.^(۱)

بر این اساس، تمامی عملیات واردات و صادرات، که با موافقت دولت گرجستان انجام نشده است یا مصوبهٔ دولت را کسب نکرده باشد غیرقانونی و تجارت قاچاق محسوب می‌گردد. این امر جداً قابلیت حکومت تجزیه‌طلب برای ارتقای روابط اقتصادی خارجی به صورت رسمی را خنثی می‌نماید و در نتیجه به جای شرکتهای بین‌المللی مشهور، تجارت سایه از طریق امکان شستشوی پول گره‌هایی با سرزمین آبخازیا ایجاد کرده است.

دولت روسیه و شرکتهای خصوصی اغلب به‌طور مستقیم در امور تجاری در آبخازیا مشارکت دارند. این امر جزو تخطی از التزامها و تعهدات دولت روسیه براساس توافقنامهٔ مورخ ۱۹ ژانویه به حساب می‌آید. در ۷ نوامبر ۱۹۹۷، آقای چرنومیردین (نخست‌وزیر وقت) از طرف دولت فدراسیون روسیه فرمانی را در ارتباط با واردات مرکبات و دیگر محصولات کشاورزی به فدراسیون روسیه امضا کرد و در ۲۴ ژوئن ۱۹۹۸، مجلس دوما حکمی از مجلس ایالتی فدراسیون روسیه در موضوع عادی نمودن مرز و نظام‌های حقوق گمرکی در طول بخشی از مرز فدراسیون روسیه را منتشر کرد. از آن زمان، حکومت روسیه استراتژی جدیدی با هدف همگرایی اقتصادی آبخازیا با فدراسیون روسیه را آغاز نمود. این استراتژی شامل توسعهٔ روابط اقتصادی با رژیم جدایی‌طلب می‌گشت، ایجاد یک نظام بدون روادید برای سرزمین‌های جدایی‌طلب آبخازیا و اوستیای جنوبی، اعطای امتیاز شهروندی روسیه به مردم بخشهای جدایی‌طلب آبخازیا و اوستیای جنوبی و افتتاح خط راه‌آهن بین سوچی و سوخومی. همهٔ اینها بدون مشورت با حکومت گرجستان انجام شد که سبب تراکم روابط روسیه - گرجستان گشت و انگیزه‌ها و مشوق‌هایی برای حکومت تجزیه‌طلب آبخازیا جهت اعلام استقلال در ۱۹۹۹ پس از نظرخواهی عمومی (در مورد استقلال که در آن جمعیت آبخازی در تبعید، اغلب از جهت نژادی گرجی، در آن شرکت نکردند) شد. مذاکرات بیشتر با دولت گرجستان در مورد وضعیت سیاسی آبخازیا خاتمه یافت.

فشار تحریم‌ها

بعضی از کارشناسان غربی اظهار می‌دارند که هر تحریمی علیه حکومت جدایی طلب آبخاز یا اعمال گردد حاصلش گسترش قاچاق می‌باشد. چنین تحریم‌هایی فقط به حاکمیت‌های محلی در آبخاز یا برای به دست آوردن پول و خسارت زدن به مردم کمک می‌نماید. از یک طرف، در ارتباط با این تحریم‌ها، گروه‌های جنایی - سیاسی گوناگون قادر هستند تجارت غیرقانونی انجام داده سودهای بسیار برند و از طرف دیگر، چنین تحریم‌هایی به رژیم در آبخاز یا کمک می‌نماید مشروعیت و قدرتش را به عنوان نتیجه «محاصره گرجستان» افزایش دهد.^(۲)

^۱ تحریم‌ها یک زمینه کاملاً مطلوب برای قاچاق از راه آبخاز یا فراهم آوردند جایی که تقریباً روابط و موافقتنامه‌هایی بین حکومت جدایی طلب آبخاز و حکومت گرجستان (در شرایط حکومت آبخاز در تبعید) وجود ندارد. فقر اقتصادی و روابط شخصی بین گرجی‌ها و آبخازها که خواهان برقراری روابط اقتصادی و ارتقای سطح زندگی خود می‌باشند بسیاری از آنان راه‌دایت نمود تا در پی استفاده از ابزارهای همکاری که حکومت‌ها فراهم نموده‌اند باشند؛ مشارکت در شبکه قاچاق.

این تنها راه بقا و ادامه حیات بود. این امر یک اساس اجتماعی وسیع را برای شبکه قاچاق ایجاد کرد که بسیار فراتر از مرز منطقه غیرنظامی در نواحی گالی^۱ و زوگدید^۲ از گاگرا^۳ به تفلیس تداوم دارد.

مردمی که در گاگرا و سوخومی زندگی می‌کنند اغلب شاهد بزرگترین بازار در تفلیس - لیلو^۴ هستند. لیلو یک مرکز حمل و نقل محموله‌های قاچاق که اغلب از جمهوری آذربایجان می‌آید و برای فروش به آبخاز حمل می‌گردد می‌باشد. در جای خود، گرجی‌ها بیشتر برای اهداف بازرگانی به آبخاز یا می‌آیند.

1. Gali

2. Zugdidi

3. Gagra

4. Lilo

قلمروهای غیر قابل کنترل و نواحی جرم خیز

شرایط جاری نشان می‌دهد که بحران در آبخازیا در بن‌بست و بی‌تکلیفی کامل نیست. خط آتش‌بس بتدریج به یک ناحیه جنایی تبدیل شده و هیچ‌کس قادر نیست آن را کنترل نماید، نه حکومت گرجستان و نه حکومت در تبعید آبخازیا، نه حکومت جدایی طلب آبخاز نه جامعه بین‌الملل.

از یک طرف، مناطق گرجستان اعلام کردند آنها نمی‌توانند ایستگاه‌های بازرسی وسایل نقلیه گارد مرزی و خدمات گمرکی در کنار رودخانه اینگوری^۱ ایجاد نمایند چون جدایی طلبان فوراً می‌فهمند این امر کوششی برای ایجاد مرزی جدید می‌باشد. مرز مورد نظر برای قاچاق به گرجستان و حرکت گروه‌های جنایی از یک سوی خط آتش‌بس به سوی دیگر قابل عبور ماند. از طرف دیگر، شناسایی موقت حکومت در سوخومی^۲ قادر نیست قلمرو ناحیه گالی و کودوری جرج^۳ را کنترل نماید و فعالیت‌های گروه‌های جنایی گوناگون (گرجی و آبخاز) را مانع شود.

مثل بسیاری شرایط بحرانی دیگر، جهان مملو از جرم همیشه خلاء روابط رسمی و قانونی را پر می‌نماید. گروه‌های جنایی منعطف بوده و سریعاً شبکه‌های جنایی ایجاد نموده که اغلب بین‌المللی شده و نمایندگانی از نقاط بحرانی جذب می‌نمایند. تجربه وضعیت در آبخازیا این گرایش عمومی را تأیید می‌نماید و هر ناظری به سادگی می‌تواند شاهد باشد چگونه گروه‌های جنایی گرجی و آبخازی و بدنه‌های اعمال قانون در جهت قاچاق از طریق سرزمین آبخازیا به طور موفقیت آمیز همکاری می‌نمایند.

مسأله قاچاق هم حکومت گرجستان و هم حکومت جدایی طلب آبخازیا را آشفته می‌نماید چون مسیرهای قاچاق از هر دو مسیر عبور می‌کنند و دو طرف از عواید برای بودجه‌های کوچک خود محروم می‌گردند. برای مثال، در ۲۹ مه، آقای رائلو خادزیمبا^۴، نخست‌وزیر موقت آبخازیا، درباره جریان کالاهای قاچاق از گرجستان صحبت کرد و اعلام نمود

1. Inguri

2. Sukhumi

3. Kodori Gorge

4. Raul Khadzhimba

که حمل و نقل کالاهای ممنوع فقط در صورتی ممکن است که یک طرف معاملات غیر قانونی و همراه با رشوه پلیس‌ها باشند.^(۳) آراستگی و نظم بسیار مسئولان گرجستان در رابطه با بدنه‌های اعمال قانون مؤید این موضوع است که تجارت قاچاق، فساد را بین کارکنان نهادهای گرجستان شایع می‌گرداند.^(۴) اگر شبکه‌های جنایت که گروه‌های مختلف جنایی را با بدنه‌های فاسد حکومت پیوند می‌دهد وجود نداشته باشند قاچاق غیر ممکن می‌باشد. در آبخازیا، گروه‌هایی در گالی و کودوری جرج و ناحیه زوگدیدي از منطقه سامگرلو^۱ عملیات را فرماندهی می‌کنند. آنها بعضی اوقات با دیگر گروه‌های جنایی، بدنه‌های اعمال قانون و ساختارهای حکومتی (یا کارمندان مخصوص دولتی) در دیگر بخش‌های آبخازیا و گرجستان مشارکت معماگونه داشتند. اگر حتی یک حلقه از این زنجیر توسط قاچاقچیان مفقود گردد تمامی زنجیر قاچاق متوقف خواهد شد. کالاهایی که از روسیه، ترکیه یا هر کشور دیگر به سرزمین آبخازیا تا گرجستان وارد می‌شوند از طریق سیستم رشوه و تطمیع، نفع متقابل و پوشش کارمندان متنفذ دولتی عملی می‌گردد.^(۵) تمامی عاملان اصلی (بدنه‌های اعمال قانون، گروه‌های جنایی و صلح‌بانان روسی) در مناطق گالی و زوگدیدي، با پیوندهایشان با دیگر گروه‌ها یا اشخاص، یک شبکه قاچاق را ترکیب می‌نمایند که به‌طور موفقیت‌آمیز نفوذ خود را گسترش می‌دهد و دائماً افراد بیشتری در تجارت قاچاق و امور ممنوعه دخیل می‌گردند.

سؤالات بسیاری مطرح است که در چنین شرایط محیطی مطرح می‌گردند. موقعیت جنایی و قاچاق، برای زندگی روزانه مردم در دو طرف رودخانه اینگوری و برای جامعه جهانی چقدر خطرناک است؟ این وضعیت چه اثری بر موقعیت نظامی، سیاسی و اقتصادی منطقه دارد؟ چه اشکالی از تجارت قاچاق و مکانیزم‌های آن وجود دارد و کالاهای اصلی قاچاق چه کالاهایی هستند؟ چه بازیگران سیاسی از بحران فعلی سود می‌برند و آیا راه‌حلهای ممکن برای این مشکل وجود دارد؟

1. Samegrelo

ریشه‌ها و انواع قاچاق: ظرفیت و تهدیدهای جدی

طی دوران شوروی، گرجستان مجاور (به واسطه همسایگی با ترکیه) ناتو بود و سربازان مسلح با سلاحهای متنوع - به علاوه سلاحهای هسته‌ای استراتژیک و تاکتیکی - در سراسر سرزمین گرجستان باقی ماندند. پس از فروپاشی شوروی و خروج یک بخش اصلی از این سربازان، ۱۹۷ مورد کشف مواد رادیو اکتیو قاچاق از طرف سربازان روسی مستقر در گرجستان گزارش شده است. همچنین، دو منبع انتقال برق قوی و ضعیف کشف گردیدند.^(۶) کارشناسان معتقدند که اگرچنانچه مواد رادیو اکتیو که به خارج قاچاق شده برای ساختن «بمب» مورد استفاده و در دسترس تروریست‌ها قرار گیرد خطری واقعی برای جامعه بین‌المللی محسوب می‌گردد.^(۷)

قاچاق مواد هسته‌ای از طریق آب‌خاز یک امکان جدی است اما قاچاق سلاح و مواد مخدر نیز واقعیتی دیگر می‌باشد. مقیاس تجارت غیرقانونی سلاحها پس از پایان عملیات نظامی در ۱۹۹۳ به حداقل رسیده بود. اما افزایش تقاضای گروههای جنایی داخل و خارج منطقه باعث تحریک عرضه شد. در ۱۹۹۷، بخش پلیس جنایی مسکو یک شبکه وسیع را کشف نمود که مدت دو سال سلاحهای غیرقانونی (تپانچه - سلاحهای خودکار، نارنجک، سلاحهای نارنجک‌انداز). از ابخازیا به گروههای جنایی سازمان یافته در مسکو قاچاق می‌نمود.^(۸) تا وقتی مقررات قانونی سیاسی در مورد بحران ابخازیا ضعیف است همیشه یک عذر و بهانه‌ای برای تجارت غیرقانونی سلاحها جهت گروههای جنایی محلی و متحدان سیاسی‌شان با دستاویز «قاچاق در مقابل جدایی طلبان» یا «قاچاق در مقابل گروههای تروریستی» وجود دارد. ترور، آدم‌ربایی، گروه‌بازگانی و نقض حقوق بشر در منطقه تداوم دارد. در تابستان ۲۰۰۲، یک رهبر جنایتکار روسی، آرتور لیودکف^۱ (معروف به ایشا استراخانسکی) و یک مقام ارشد امنیتی گرجستان به اتهام حمل و نقل قاچاق راکت‌های ضدتانک به نام فاگوت^۲ توسط قوه قضائیه گرجستان دستگیر شدند که آنها ادعا کردند از اوستیای جنوبی از یک صلح‌بان روسی خریداری نموده‌اند.

1. Artur Liudkov

2. Fagot

سوءظن‌های قوی وجود دارد که این سلاحها نیز از اوستیای جنوبی به جدایی‌طلبان چچن در درهٔ پانکیسی رسانده شده‌اند. دیوید شنگلیا^۱ رهبر گروه پاتیزانی گرجستان، «برادران جنگل»، اعلام نمود که او در رابطه با این سلاحها جهت دفاع از مردم گرجستان در ناحیهٔ گالی آبخازیا مسئول بوده است. به‌رغم یک دعوای حقوقی مهم، بازجویی نتیجه‌ای دربر نداشت. آرتور لیودکف تأکید کرد که او فقط یک مسافر تصادفی در وسیلهٔ نقلیه‌ای که سلاحها را حمل می‌کرده بود. بنابراین تنها سه ماه بازداشت شد. وسیلهٔ نقلیهٔ مورد بحث به یک جانی حرفه‌ای معروف به نام شاکر و کالاشف^۲ تعلق داشت. در آوریل ۲۰۰۳، لیودکف به‌طور ایهام‌آمیزی در مسکو کشته‌شد.^(۹)

تجارت قاچاق مواد مخدر شکلی دیگر از قاچاق در سرزمین آبخازیا است. تنوع وسیعی از روشهای قاچاق در داخل و خارج جمهوری گرجستان به چشم می‌خورد. اغلب آنها بستگی به این دارد که چه کسی قاچاق را انجام می‌دهد، کجا عمل قاچاق صورت می‌گیرد، نوع مادهٔ مخدر چیست و چگونه تا آنجا حمل و نقل شده است. بعضی از انواع مواد مخدر به جهت مصرف محلی کشت شده و تهیه می‌گردند. هر کشوری در انحطاط، با نرخ بالای بیکاری و فقر عمیق بین جوانان، معمولاً با افزایش فوق‌العاده مصرف مواد مخدر روبرو می‌گردد. بعضی از محورهای اصلی عبور و مرور مواد مخدر قاچاق از گذرگاههای کوهستانی در قفقاز شمالی یا در عرض رودخانه‌های پسو^۳ یا اینگوری عبوری نمایند. ماری جوانا و حشیش در محل تولید می‌گردند، در حالی که مواد مخدری چون کوکائین و هروئین از ترکیه به قصد روسیه ترانزیت می‌گردند یا از طریق قایق‌های ترک به اسپانیا و دیگر کشورهای اروپایی حمل می‌شوند. مسیرهای جدید قاچاق مواد مخدر بیشتر مراکز اصلی حمل و نقل مواد مخدر در سوخومی و گودوتا^۴ می‌باشند. سوخومی یک بندر و گودوتا یک پایگاه نظامی پیشین روسیه می‌باشند.^(۱۰) نیروی دریایی و زمینی روسیه که به فرودگاه و بندر در گودوتا دسترسی دارند رابطه‌ها و کانال‌های مفیدی برای

1. David Shengelia

2. Shakro Kalashov

3. Psou

4. Gudauta

قاچاق و حمل و نقل مواد مخدر هستند. نیروی هوایی روسیه به سادگی می‌تواند مواد مخدر را از آسیای مرکزی به فرودگاه گودوتا حمل و نقل نماید. پس از آن، مسیر حمل و نقل مواد مخدر به اروپا تداوم می‌یابد. نه مأموران گمرکی آبخازیا، نه مأموران گمرکی گرجستان و نه بدنه‌های اعمال قانون گرجستان اجازهٔ بازرسی اثاثیه نیروهای نظامی روسیه را ندارند.^(۱۱) دیگر بخشهای گرجستان از جمله اوستیای جنوبی و درهٔ پانکیسی نیز مورد استفاده جهت حمل و نقل مواد مخدر قرار می‌گیرند. بعدها به واسطهٔ تأسیس و آغاز به کار دو برنامهٔ «ترین و اکویپ^۱» و عملیات ضد تروریستی، قاچاق تا حدی کاهش یافته است. در حال حاضر، استفاده از درهٔ پانکیسی برای قاچاقچیان بسیار پرخطر می‌باشد.

آبخازیا نیز یکی از مسیرهای قاچاق زنان و دختران از روسیه و آبخازیا به ترکیه محسوب می‌شود. اغلب، زنان از طریق قایق‌های ترک در گروههای ۶ نفره به ترکیه منتقل می‌گردند. گارد ساحلی گرجستان موضوع قاچاق انسان از ترکیه به آبخازیا را وقتی کشف نمود که یک قایق حامل ۴ فرد بدون مجوز قانونی را متوقف کرد. آنها از معدن زغال سنگ در ناحیهٔ کوارچلی^۲ آبخازیا به جایی که قاچاقچیان ترک یک ماه قبل آنها را از آنجا دزدیده بودند فرار کردند. قاچاقچیان به آنان قول اشتغال به کار در معادن زغال سنگ روسیه با حقوق ماهانهٔ بالا داده بودند اما آنان را در شرایط برده‌داری در آبخازیا نگهداشته و هیچ‌گونه وجهی به آنها نپرداختند. دادگاه شهر کوتایسی^۳ در حال رسیدگی و تحقیق دربارهٔ این موضوع می‌باشد.^(۱۲)

اشکال ذکر شده در بالا از قاچاق، در سرتاسر جهان غیر قانونی می‌باشند از جمله در آبخازیا، اما مقاومت سیاسی در منطقه که نواحی غیر قابل کنترل را ایجاد نموده امنیت جامعهٔ بین‌الملل را به مخاطره انداخته و فرصتی برای یک مبارزهٔ موفقیت‌آمیز در مقابل آنان باقی نمی‌گذارد.

موارد دیگری از قاچاق در آبخازیا وجود دارند که برای هم دولت گرجستان و هم دولت آبخازی بخش جدایی‌طلب از نظر اقتصادی نابودکننده می‌باشند.

1. Train and Equip

2. Tkvarcheli

3. Kutaisi

واردات کالاهای قاچاق بیشتر از روسیه است در حالی که کالاهای صادراتی بیشتر برای ترکیه ارسال می‌گردند. کشورهای دیگری از جمله اوکراین، رومانی، بلغارستان، ایتالیا و اسپانیا نیز هستند که متقابلاً بین آنها و گرجستان قاچاق صورت می‌گیرد. قایق‌های خصوصی و کشتی‌های با پرچم ترکیه - بالغ بر ۴۰ فروند در مجموع - که بیش از ۸۰ درصد قاچاق دریایی را مرتکب می‌گردند در واقع ۶۰ درصد مجموع قاچاق از سرزمین آبخازیا را به عهده دارند. روزانه ۴ قایق برای قاچاق از سوخومی به اوکامچیر^۱ مورد استفاده قرار می‌گیرد و قایق‌های کوچکتر برای قاچاق از پیتسوندا^۲ به دیگر شهرها بهره‌برداری می‌شوند. بیشتر قایق‌ها چوب و الوار صادر می‌کنند بدون آن که درختان جدیدی غرس شوند. سودهای کلان از تجارت‌های پنهان اسپانیایی در رشته صادرات چوب و الوار وجود دارد. تجهیزات مدرن برای ساخت صندلی‌های محل ارکستر و نمایش در آبخازیا موجود بوده و مورد استفاده قرار گرفته و مبلمانها از طریق قایق‌های ترک به اسپانیا صادر می‌گردند. در دوره شوروی، قطع درختان و تهیه چوب و الوارگران قیمت چون چوب‌های عالی باکس تری^۳ مناسب مبلمان و صندلی ممنوع بود. قاچاق چوب درختان جنگل یکی از منابع اصلی برای بودجه حکومت جدایی طلب آبخازیا (چون منبعی برای درآمد غیرقانونی بین خاندانهای محلی) است.^(۱۳) بر طبق گزارش‌ها، در سال ۲۰۰۲، ارزش تولید صنعت چوب و الوار آبخازیا ۱/۷۲۳ میلیون دلار بود.^(۱۴)

شکل دیگر قاچاق، قاچاق مواد سوختی است که ارزش آن به قیمت‌های جهانی مربوط بوده اما اطلاعات صحیح و آمارهای موثق وجود ندارند. همچنین، بنابه اظهار گرجی‌ها، مجموع جمعیت آبخازها تقریباً ۱۷۰ هزار نفر است در حالی که جدایی طلبان آبخاز جمعیت آبخازها را ۳۲۰ هزار نفر ذکر می‌نمایند. این امر محاسبه متوسط مصرف سوخت در آبخازیا را مشکل می‌کند. با این حال، مقدار بسیار کمی از سوخت دیزلی و مقداری گازولین که از آبخازیا به گرجستان می‌آید اغلب برای مصرف محلی در منطقه سامگرلو و بعضی اوقات برای حمل و نقل به

1. Ochamchire

2. Pitsunda

3. Box Tree

کوتایسی و دیگر مناطق غربی گرجستان صرف می‌گردد. میزان قاچاق از آذربایجان و اوستیای جنوبی بیشتر است و قاچاق سوخت از اوستیای جنوبی در مقایسه با آذربایجان به واسطه فقدان راه آهن و نبود وسایل ارتباط از راه آب کم است. نونل روکی^۱ بین روسیه (اوستیای شمالی) و اوستیای جنوبی فقط برای ۴ ماه از سال می‌تواند برای قاچاق سوخت به لحاظ شرایط زمستان مورد استفاده قرار گیرد.

تغییرات در سیستم مالیات در گرجستان پس از سال ۱۹۹۸ محیط تجارت در گرجستان را بدتر نموده است و تفاوت‌ها بین قیمت‌های جهانی و قیمت‌های ثابت سوخت روسیه در بازار محلی پس از سال ۱۹۹۹ افزایش پیدا نمود. این امر برای قاچاق سوخت از آبخازیا و اوستیای جنوبی شرایط اقتصادی مطلوب ایجاد نمود. در سال ۱۹۹۸، قیمت‌های جهانی بسیار پایین بودند و قاچاق زیاد سودآور نبود. اما قیمت‌های جهانی در سال ۱۹۹۹ افزایش پیدا نمودند و پس از آن قاچاق افزایش پیدا کرد. همزمان، روسیه نمی‌تواند در مقابل آذربایجان در شرایط کنونی رقابت نماید. به رغم کیفیت پایین سوخت آذربایجان، آن سوخت ارزان و به بازار گرجستان نزدیک است. حمل و نقل از طریق راه آهن نسبت به حمل و نقل مقادیر زیاد در مقایسه با روسیه ارزانتر و آسانتر است. به علاوه، از جهت روانشناسی، وضعیت تجارت بین آذری‌ها و گرجی‌ها بهتر است، روابط کشورهای روسیه - گرجستان به شدت وخیم است، در حالی که روابط دوستانه بین دو کشور قفقاز جنوبی وجود داشته که دارای اهداف ژئوپلیتیک مشابه می‌باشند. حتی اگر خط راه آهن در سرزمین آبخازیا مورد استفاده قرار بگیرد به واسطه روابط خصومت‌آمیز و بحرانی و میزان بالای جرائم در منطقه انجام امور تجاری بسیار پرخطر خواهد بود.^(۱۵)

انواع سیگار نیز از روسیه و ترکیه به طور قاچاق وارد می‌شود (سیگار دونسکوی تاباک^۲ روسی) (سیگار پارلمنت ترکیه). قبلاً سیگاری به نام وایس روی^۳ رایج‌ترین سیگار قاچاق در آبخازیا بود اما وقتی یک کارخانه تنباکو گرجستان تولید سیگار وایس روی در تفلیس را آغاز کرد

1. Roki

2. Donskoi Tabak

3. Vice Roy

قاچاق آن به طور کلی منسوخ گشت. دو کارخانه در گوندوتا و سوخومی سیگار مارلبورو با کیفیتی پایین تولید می‌کنند. این نوع سیگار به ترکیه قاچاق می‌گردد و مقدار کمی به روسیه و بقیه به گرجستان فرستاده می‌گردد. حاکمیت‌های دوفاکتو در آبخازیا از مجوز مالیات برای فروش داخلی استفاده می‌کنند ولی این اجازه در هیچ کشور خارجی معتبر و قانونی نیست.

اوج صادرات غیر فلزات و فلزات آهنی در آبخازیا در سال ۱۹۹۹ بود (۴۰,۰۰۰ تن از غیر فلزات و ۳۲ تن از فلزات آهنی)، پس از آن صادرات به میزان وسیعی کاهش یافت. یکی از راههای قاچاق از زوگدید در ناحیه گالی به بنادر در آبخازیا بود.

زغال سنگ از کوارچلی در آبخازیا به ترکیه صادر می‌گردد. بعضی از شرکتهای خارجی موافقتنامه‌هایی برای زغال سنگ آبخازیا با حکومت موقت به امضا رسانده‌اند. طرحهایی برای افزایش تولید ذغال سنگ آبخازیا تا ۱۰۰۰۰۰ تن در سال در دست مطالعه می‌باشند. هر روز، سه یا چهار اتومبیل باربری از کوارچلی به بنادر آبخازیا وارد می‌گردند.

بعضی از شرکتهای خارجی موافقتنامه‌هایی با حکومت موقت آبخازیا جهت حقوق ماهیگیری امضا نموده‌اند. اغلب، قایق‌های ترک در ماهیگیری غیر قانونی در ساحل آبخازیا شرکت دارند. حاکمیت‌های جدایی طلب آبخاز و گاردهای مرزی گرجی هر دو شماری را دستگیر نموده‌اند.^(۱۶) گارد مرزی گرجی پاسداری ساحلی منظم را در ۱۹۹۹ آغاز نمود و از آن موقع ۴۲ قایق که در تمامی انواع قاچاق دست داشتند را متوقف نمود.^(۱۷) یک تجارت فصلی دیگر در فندق و مرکبات از مناطق زوگدید و گالی به روسیه و ترکیه وجود دارد. این محصولات همراه با قاچاق سیگار، فلزات، چوب، الوار، و سوخت، فعالیت‌های اصلی سودآوری هستند که با جنایات، ترورها، آدم‌ربایی‌ها و گروگان‌گیری‌ها پیوند دارند. چه کسانی از قاچاق و بحران موجود بهره‌مند می‌گردند؟ با وجود محیط بسیار خشونت‌بار به واسطه قاچاق در سرزمین آبخازیا، آثار منفی آن بر اقتصاد گرجستان در مقایسه با ارزش قاچاقی که از طریق «پل سرخ» (از آذربایجان)، بندر پتی (دریای سیاه)، جمهوری خودمختار آجارا (از ترکیه و دریای سیاه)، کازبگی^۱ (از روسیه) و

1. Kazbegi

آخالتسیخه^۱ (از ترکیه) صورت می‌گیرد کم است. بر مبنای اظهارات کارشناس موضوع، قاچاق از آبخازیا و اوستیای جنوبی از ۱۵ درصد تمامی قاچاق به گرجستان و از گرجستان تجاوز نمی‌کند، در حالی که سهم قاچاق در آبخازیا حداکثر ۵ درصد است. (۱۸)

فعالیت شبکه‌های قاچاق در آبخازیا نرخ جنایت را افزایش می‌دهد، سودهای اقتصادی بادآورده برای گروه‌های قدرتمند سیاسی به وجود می‌آورد و به بقای وضع موجود سیاسی کمک می‌نماید. گروه‌های قدرتمند از دو جهت مالی و سیاسی سود می‌برند. قاچاق و بحرانهای مزمن دوستونی هستند که به یاری یکدیگر می‌آیند و خاندانهای سیاسی داخل و خارج آبخازیا را جهت کنترل منابع مادی و اعمال زور، تحدید دموکراسی، و نگهداری قدرت سیاسی برای زمان نامحدود کمک می‌کنند. انتخابات جدیدی برای حکومت آبخازیا در تبعید طی ده سال گذشته وجود نداشته است. رهبر جدایی طلب آبخازیا انتخاباتی به سبک شوروی بدون شرکت نامزدهای رقیب و نتیجه ۹۸ درصد رأی موافق برای رهبر مذکور برگزار کرد. رهبران دو جناح مخالف، دشمن یکدیگرند اما حامیان روستایی آنها و سازمانهای دولتی به طور موفقیت آمیز در شبکه‌های قاچاق با یکدیگر همکاری می‌نمایند. بعضی اوقات آنها دستورات سیاسی از حامیان خود دریافت می‌کنند و شرایط وخیم می‌گردد اما در دوره‌هایی به توالی، آنها سرگرم جمع کردن پول از طریق همکاری در این شبکه‌ها می‌باشند. قابل تعجب نیست که بسیاری از مردم در گرجستان می‌پرسند: «چه کسانی برادران جنگل هستند؟» پارتیزانها یا قاچاقچیان؟ نگرانی‌هایی در مورد دسته‌های نظامی آبخازی جدایی طلب وجود دارد که اغلب «بی‌گناهان و پاکان» را در مقابل گرجی‌های ناحیه‌گالی سازمان می‌دهند و پس از آن همکاری با قاچاقچیان گرجی تداوم می‌یابد. (۱۹)

حکومت گرجستان از تداوم وضع موجود منتفع است. قانون اساسی گرجستان تقسیمات کشوری گرجستان را تنظیم نمی‌کند تا وقتی که بحران در آبخازیا پایان یافته و موقعیت نهایی آبخازیا مشخص گردد. بجای انتخابات دموکراتیک حاکمان و حکومت‌های منطقه‌ای و مسئولان حکومتی محلی، ریاست جمهوری گرجستان آنها را نصب می‌نماید و بدین ترتیب این رفتارهای

غیردموکراتیک را تصدیق نموده که حاصل آن نگرانی‌هایی در مورد تعدی نظام‌های جدایی طلب می‌باشد. تقسیم غیرعادلانه حوزه‌های انتخاباتی و دخالت مقامات منطقه‌ای و محلی در انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی و انتخابات محلی یک بخش کامل، جامع و مرسوم از روند انتخاباتی در گرجستان به‌شمار می‌آید.

محدودیت آزادی‌های دموکراتیک، به‌ویژه در سطح روستاها، به شکل‌گیری خاندان‌های سیاسی منجر می‌گردد که از اموال عمومی به نفع خود بهره‌ها می‌برند و شهروندان را در فقر و بدبختی نگه می‌دارند. آنها ایدئولوژی‌های نظامی، ساختارهای جنایی و گسترش فساد را جهت وحشت زده کردن شهروندان خود مورد استفاده قرار می‌دهند (برای مثال ترس از جنگ غیرمعقول دائم) یا القای فکر کینه‌توزی و انتقام در ذهن‌های آنان. آبخازها و گرجی‌های عادی از این خاندانها ترسانده شده‌اند. هر تغییر دموکراتیک تهدیدی جدی برای اعمال قدرت گروه‌های دینفوذ می‌باشد. تغییر دموکراتیک می‌تواند راه‌حلی برای بحران بوده و زمینه را جهت دگرگون نمودن مسالمت‌آمیز فعالیت‌های قاچاق به تجارت سالم و قانونی فراهم آورد.

در شرایط کنونی چه باید کرد؟

از لحاظ نظری، جهت مقابله با مسأله قاچاق در آبخاز یا چندین راه حل مقابل ماست:

۱. **راه حل سیاسی.** برای رفع بحران و همکاری جامع بین طرف‌های ذینفع مسایل سیاسی باید طرح گردند. این راه باید راه‌حل مشکلات بسیار پیچیده چون: روابط بین روسیه و کشورهای غربی در مورد منطقه قفقاز، روابط بین گرجستان و روسیه، روابط بین حکومت گرجستان و حکومت جدایی طلب در آبخازیا، روابط بین حکومت در تبعید آبخازیا و حکومت جدایی طلب آبخازیا و از همه مهمتر روابط بین گرجی‌ها و آبخازهای با نژاد مشترک در ابتکارهای شهری و دیپلماسی مردمی را بیابد.

شرایط سخت کنونی امیدواری‌هایی جهت حل مشکلات قاچاق و جنایت از طریق

موافقتنامه‌های سیاسی و همکاری سیاسی باقی نمی‌گذارد.

۲. اعمال اجرایی قانون. این روش در شرایط اقتصادی مصیبت بار کنونی بی نتیجه می باشد. بنابر آمار وزارت امور داخله گرجستان (بخش مبارزه با جنایات اقتصادی و فساد) شمار موارد تخطی های گمرکی در گرجستان در سال ۲۰۰۰، ۲۳ و در سال ۲۰۰۱، ۲۳ و در سال ۲۰۰۲، ۳۵ و در سه ماهه اول سال ۲۰۰۳، ۱۷ بوده است. در مقایسه با میزان تجارت قاچاق و هزاران سفر که هر روز از مرزهای گرجستان صورت می گیرد این قطره ای در اقیانوس می باشد. در ناحیه سامگرلو که مجاور آبخازیا قرار دارد این آمارها عبارتند از: سال ۲۰۰۰ صفر، سال ۲۰۰۱ صفر، سال ۲۰۰۲ دو، سال ۲۰۰۳ دوازده.^(۲۰) همچنین، تقریباً موارد تحت رسیدگی در اداره آگاهی گرجستان وجود ندارد و فقط بخشی از آنها به دادگاه رسیده اند.^(۲۱) تلاش برای توجیه وضعیت، مقام بالا و نفوذ بسیار صاحب منصبان نسبت به بدنه اعمال قانون نشان می دهند که به لحاظ وضعیت دوزوره^۱، اوستیای جنوبی و آبخازیا که از سرزمینهای گرجستان محسوب می گردند آنها نمی توانند گواهی قانونی قاچاق از خارج صادر نمایند چرا که قاچاقچیان گرجی معمولاً از قاچاقچیان آبخاز و اوستیا در گرجستان خرید می کنند قاچاقچیان که خارج از کنترل دولت گرجستان هستند.

حکم ریاست جمهوری گرجستان به شماره ۴۳۴ به سازمانهای اجرایی اجازه می دهد که حمل و نقل کالاها در داخل گرجستان را کنترل و بازرسی نمایند اما این حکم به لحاظ فساد شایع و فراوان کافی و مفید نیست. مبارزه با امر قاچاق از طریق روشهای اجرایی تقریباً عبث و بیهوده است وقتی که برای مثال مسئولان اجرایی قانون فقط ماهانه ۲۶ دلار حقوق می گیرند در حالی که آنها به ازای هر کامیون بار قاچاق ۱۰۰ دلار رشوه اخذ کرده و می توانند درآمد ماهانه خود را از طریق رشوه تا ۵۰۰ دلار افزایش دهند. کانال مستقل تلویزیونی گرجستان، اخیراً درباره ارتباط بین قاچاق و فساد موجود در گمرکات و ادارات مجری قانون، برنامه ای تهیه نمود و به طور مدلل نشان داد که فساد دستگاه اجرایی یکی از دلایل اصلی شکست کنترل قاچاق می باشد.

دلیل دیگر، پایگاه اجتماعی وسیع شبکه های قاچاق می باشد که شامل بسیاری از

1. De Jure

مردمان فقیر می‌گردد و به آنها شانس بقا می‌دهد. تلاش‌هایی از طرف «لژیون فوق‌العاده» (سازمانی تابع وزارت مالیه گرجستان) برای ضبط و مصادره سیگارهای قاچاق در تفلیس از فروشنندگان در خیابان و کیوسکها سبب اعتراضات فراوان و برخوردهای بسیار گشت. (۲۲) در شرایط تداوم تنش سیاسی و تصویب نرخ مالیات خیلی پایین برای حکومت گرجستان، صاحبان قدرت خطر استفاده از روشهای اجرایی تند را نمی‌پذیرند و نباید درباره نقش خاندان‌های محلی در نواحی دچار بحران که قاچاق به یکی از منابع اصلی درآمدشان تبدیل شده است چیزی بگویند.

به‌رغم اثر منفی عمومی قاچاق بر هر راه‌حل بحران، یک اثر مثبت ممکن است داشته باشد. برعکس آبخازیا، با تداوم تصورات خصومت‌آمیز بحران شدید غالب، بازار قاچاق ارجنتی^۱ در اوستیای جنوبی برای همکاری اقتصادی بین اهالی اوستیا و گرجی‌ها به‌رغم مشارکت آنها در قاچاق نقش مثبتی ایفا نمود. این امر صدها کار جدید ایجاد کرد و شانس بقا برای شماری از مردم فقیر به‌وجود آورد. کارشناس دفتر آمریکایی امور تجاری در گرجستان می‌گوید: «اوستی‌ها از آبخازها زیرک‌تر می‌باشند چون آنها در استفاده از تونل راکی برای اهداف اقتصادی خود تلاش کردند و الان گرجی‌ها و اوستی‌ها با آزادی تمام می‌توانند به تفلیس و تسخینوالی^۲ بروند، در رستورانها غذا صرف نمایند و به خانه‌های خود باز گردند. حتی تصور انجام چنین اموری در آبخازیا بسیار مشکل است.» (۲۳) هر کوششی برای حذف بازار از روشهایی اجرایی ممکن است به بحران جدید منجر گردد چرا که بازارهای دیگری در جاهای دیگر ایجاد می‌شوند.

۳. انگیزه‌های اقتصادی. این انگیزه‌ها مناسبترین و مؤثرترین روشهای یکجانبه برای

گرجستان می‌باشد تا سطح قاچاق در آبخازیا و دیگر مناطق (در وضعیت روابط و خیم با روسیه) را به حداقل برساند. معیارهای اقتصادی یا دولت قدرتمند و کنترل مرزی به‌طور مؤثر قاچاق را کنترل می‌نماید. کنترل مرزها یک انتخاب قابل دوام برای گرجستان نیست چرا که در حال حاضر مرزها در آبخازیا و اوستیای جنوبی قابل کنترل نیستند.

1. Ergenti

2. Tskhinvali

اقدامات اقتصادی می‌توانند به کاهش قاچاق کمک نمایند. واقعی نمودن میزان حقوق کارمندان مرزی و هم‌رتبه نمودن مالیات غیرمستقیم و دیگر سیاست‌های مالیاتی با کشورهای همسایه لازم است. مرزها بسیار قابل نفوذ می‌باشند و آنها همیشه برای قاچاق می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند اگر انگیزه‌های اقتصادی برای ارتقای کنترل قاچاق وجود نداشته باشد.

بنابراین اظهار آقای ماچاوارینی^۱، امروز گرجستان در مقایسه با چهار کشور همسایه (روسیه، آذربایجان، آمریکا و ترکیه) بالاترین نرخ مالیات را داراست به جز مالیات در مورد تولید نفت که مالیاتهای کشور ارمنستان بالاتر می‌باشد. این عامل، قاچاق از کشورهای همسایه را تجارت پرسود می‌نماید.

قانون‌گذاری چون‌گد مالیاتی و مالیات برای کالاهای مصرفی در واقع قاچاق کالاها را افزایش می‌دهد. قانون‌گذاری در گرجستان محیطی را ایجاد نموده که تجارت قانونی کارا نیست و بزور مالیات گرفته می‌شود. قیمت کالاهای قاچاق از کالاهایی که وارد شده و مالیاتش پرداخته شده کمتر است، چراکه واردات قانونی در چنان محیط رقابتی غیرمنصفانه حساسیتی ایجاد نخواهد کرد. تجار قانونی یا به شرکت در عملیات غیرقانونی وسوسه می‌شوند یا خارج از بازار می‌مانند. در بسیاری از دموکراسی‌های غربی، حاکمیت‌های موجود درباره قاچاق چیزی نمی‌دانند اما اگر بدانند آنان قاچاقچیان را سرزنش و تنبیه می‌کنند. در کشورهایی چون گرجستان، حاکمیت‌ها درباره عملیات جاری قاچاق اطلاع دارند و در بسیاری موارد فقط آنهایی را که در همکاری با مسئولان رشوه‌گیر و فاسد موفق نبودند سرزنش می‌نمایند. معمولاً آنهایی که سرزنش می‌شوند قاچاقچیان فرعی و خرد هستند. (۲۴)

اقدامات بعدی که می‌تواند موقعیت مناسب را ارتقا دهد به حد کمال رساندن شرایط اقتصادی - اجتماعی کارکنان و مدرن نمودن ساختارهای گمرکی می‌باشد (برای مثال اجرای یک برنامه جهت کامپیوتری نمودن امور گمرکی).

متأسفانه بسیاری از ناظران فکر می‌کنند که حاکمیت‌ها فاقد اراده سیاسی جهت بنیاد

این معیارها در یک راه و روش مؤثر می‌باشند. اگر حاکمیت‌ها به‌طور مؤثر قاچاق را کنترل می‌کردند این امر منجر به قطع درآمد بدنه اجرایی قانون می‌شد که در مسأله قاچاق توطئه می‌نمایند. هرگونه اقدامات مهم در مقابل قاچاق به کاهش حمایت آن بخش از ادارات اجرایی قانون که در تسهیل قاچاق مشارکت می‌نمایند منجر می‌گردد. این بخش نمایندگی یک گروه اجتماعی مهم را در حوزه انتخابیه عهده‌دار است.

دیدگاه دیگری که اغلب از طرف سیاستمداران و کارشناسان غربی مطرح می‌شود بر اهمیت بسیار موضوع ارتقای روابط گرجستان - روسیه برای گرجستان تأکید می‌نماید و لذا حل مسأله امتیاز بحران «ایستای» آبخاز یا را به نفع گرجستان می‌داند. البته، همیشه روابط دوستانه با همسایگان بهتر از روابط خصومت‌آمیز می‌باشد اما مشکلاتی فراسوی روابط دوجانبه روسیه - گرجستان مطرح می‌باشند و تداوم افراتی بازی‌های ژئوپلیتیک پیچیده در منطقه قفقاز را نیز دربر می‌گیرد. بنابراین، باید توجه داشت که آذربایجان و مولداوی روابط خود را با روسیه ارتقا دادند اما این امر به حل بحرانهای آنها در ناگورنو قره‌باغ و ترانس دنیستر^۱ منجر نشد.

یادداشت‌ها

1. Regional Conflicts in Georgia - The Autonomous Oblast of South Ossetia, the Autonomous Republic of Abkhazia (1989-2002). The Collection of Political _ Legal Acts. Tbilisi 2003, p.170.
۲. مصاحبه با نماینده غربی یک سازمان بین‌المللی مشغول فعالیت در آبخازیا که دفتر اصلی آن در تفلیس واقع شده است.
3. Source: HA REGNUM, <http://www.abkhazia.com/news/>.
۴. مصاحبه‌ها با کارمندان قوه مجریه گرجستان.
۵. «پوشش» یک حامی شخصی یا قبیله‌ای است (معمولاً آشنایی با یک سازمان دولتی) که از فعالیتهای جنایی حمایت می‌کند.
6. George Kolbin, *Environmental Aspects of Former Soviet Military Sites in Georgia*.

---

1. Transdnierstra

NATO CCMS Workshop on Reuse and Cleaning of Former Military Sites, Bishkek, May 27-29 2002.

7. Ken Stier. *Missing Radioactive Generators in Georgia Raise "Dirty Bomb" Concerns*. 6/28/02, <http://www.eurasianet.org>

۸. الکساندر استروگین. برای راهزنها از آبخازیا یک محموله کامل اسلحه آوردند. کمرسنت دلی، مسکو، ۳۰ سپتامبر ۱۹۹۷.

۹. جانی حرفه‌ای مذکور را به دلیل ارتباط با «برادران جنگل» تیرباران کردند. روزنامه مسکوسکی کموموش، ۲۲ آوریل ۲۰۰۳، ص ۱.

۱۰. منابع گرجستان مدعی هستند هنوز حضور نظامی روسیه مشاهده می‌گردد.

۱۱. مصاحبه با کارکنان اداره اطلاعات گرجستان.

۱۲. براساس اسناد و مطالب بخش اداری گارد مرزی گرجستان.

۱۳. این اطلاعات براساس مصاحبه‌ها با کارکنان بخش اداری گارد مرزی، اداره اطلاعات و وزارت امنیت داخلی گرجستان حاصل شده‌اند.

۱۵. مصاحبه با وانو ناکائیدزه (Vano Nakaidze) رئیس کمیته انرژی، عضو هیأت مدیره و عضو دفتر اطاق بازرگانی آمریکا در گرجستان.

۱۶. کارمندان دادستانی نظارت بر مسایل زیست‌محیطی ۳۰۰ کیلوگرم لقمه ماهی و ۱۳۰ کیلوگرم ازون برون رامصادره کردند. <http://www.abhazid.com/news/>.

۱۷. اطلاعات براساس اسناد تسلیم شده از طرف بخش اداری گارد مرزی گرجستان.

۱۸. مصاحبه‌ها با کارشناسان دفتر اطاق بازرگانی آمریکا در گرجستان و کارکنان وزارت امنیت داخلی.

۱۹. آخرین باری که چنین تصفیه‌ای صورت گرفت در نیمه دوم مه با مشارکت ۵۰۰ تفنگدار از واحدی به نام "Spetsnaz" بود. <http://www.abkhazya.org/server/-ocs/news>.

۲۰. منبع: وزارت امور داخلی گرجستان.

۲۱. مصاحبه با میخائیل ماچاوارینی، وزیر سابق درآمدهای مالیاتی گرجستان.

۲۲. «لژیون فوق‌العاده» یک واحد مسلح است که به ویژه جهت مبارزه با قاچاق ایجاد گشت و زیر نظر وزارت امور مالیه گرجستان فعالیت می‌نماید.

۲۳. مصاحبه با کارشناسان دفتر اطاق بازرگانی آمریکا در گرجستان.

۲۴. مصاحبه با Fady O. Asly، رئیس دفتر اطاق بازرگانی آمریکا در گرجستان.